

Een nieuwe *Circulus* soort uit Miste?

Jaap van der Voort¹

Het begon allemaal met een foto, die ons WTKG-lid en Miste-gruis-enthousiasteling Henri Jansen begin februari 2018 op site van de Facebook-groep Miste plaatste. Daarbij ging het om werkelijke of veronderstelde afwijkingen van de ‘echte’ *Circulus hennei* Glibert, 1952, onder andere ook wat betreft het aantal kielspiralen of spiralen daartussen (fig. 1).

Dit lokte een reactie uit van WTKG-lid Marijn Roosen, die meende in 2014 óók een afwijkende *Circulus hennei* te hebben gevonden en die ook op Facebook te hebben afgebeeld. Na enig zoeken vond ik deze foto, geplaatst op 21 februari 2014, en inderdaad wijkt het links in figuur 2 afgebeelde slakje af door de aanwezigheid van een tweede, zij het dünnere spiraal op de basis.

Aangespoord door deze discussie keek ik zelf nog eens naar mijn eigen exemplaren van *Circulus hennei*, afkomstig uit materiaal van de Miste graafacties op het terrein van Berenschot in 1988 en 1990. Ik had hier meer dan 25 jaar niet meer naar gekeken, en stelde nu tot mijn verrassing vast, dat er een bijzonder afwijkend exemplaar tussen zat, waarvan ik derhalve op 11 februari 2018 ook een foto op Facebook plaatste (fig. 3). Ik schreef op Facebook: “In vergelijking met het slakje van Marijn (waar de 2e spiraal dicht naast de 1e optreedt en duidelijk smaller is) is bij mijn exemplaar de afstand tussen de periferie-kiel en de 1e basisspiraal nagenoeg gelijk aan de afstand tussen de 1e en de 2e (dus extra) basisspiraal en ook de sterkte van de spiraal is gelijk.”

Omdat ik nu toch eenmaal mijn ‘oude’ Miste-materiaal weer eens onder ogen had, trof ik nog een glazen buisje aan met een labeltje ‘*Circulus, Tornus, Adeorbis* enz.’.

Tussen deze nog niet op soort gesplitste kleine slakjes vond ik nu nóg een verrassende en perfect conserveerde *Circulus*-achtige (fig. 5), die met zekerheid tot dezelfde soort behoort als het eerder afgebeelde exemplaar van figuur 3.

Deze twee, uit mijn ‘oude’ Miste-materiaal komende exemplaren van figuur 3 en 5, zijn in figuur 4 tezamen afgebeeld. Let hierbij op de identieke afstanden tussen de spiralen (‘kielen’) op de basis en op de identieke draadvormige spiralen tussen binnenste spiraal en de navel (umbilicus).

Op het vlakke basisgedeelte tussen de binnenste en buitenste kielspiraal zijn ook dunne draadvormige spiralen herkenbaar (op het detail van de onderzijde in figuur 3 zijn de spiralen nabij de mondrand beter zichtbaar).

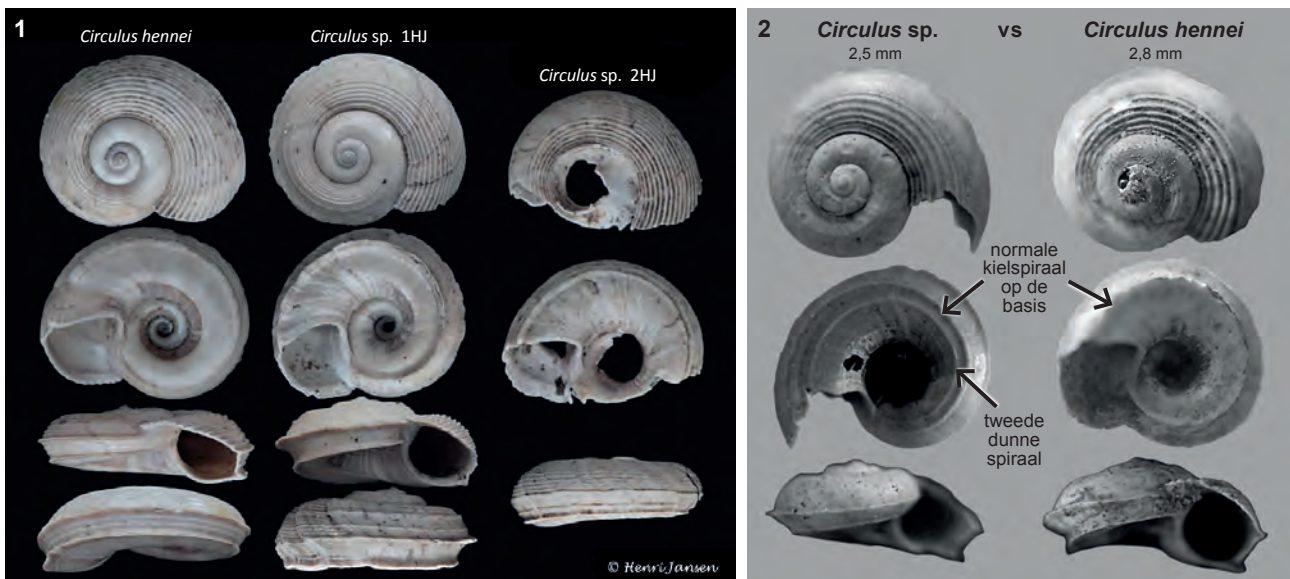
Van boven bezien lijken er grote verschillen tussen beide, maar dat is slechts ogenschijnlijk omdat het adulte exemplaar op de oudere windingen sterk afgesleten is.

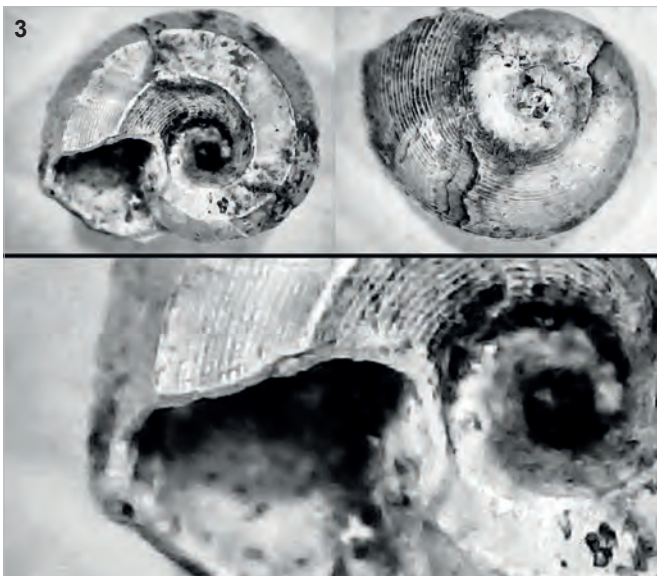
Ik ben inmiddels tot de overtuiging gekomen, dat het bij die twee exemplaren van figuur 4 niet om *Circulus hennei* kan gaan.

Zie ter vergelijking de naast elkaar geplaatste figuren 5 (exemplaar van fig. 4a) en 6 - de twee exemplaren zijn van gelijke grootte - waarbij het exemplaar van figuur 6 een ‘echte’ *Circulus hennei* is (een ‘standaard’ exemplaar van deze laatste soort). Bij de in figuur 5 nu als *Circulus* sp. genoemde soort begint de spiraalsculptuur na circa drie win-

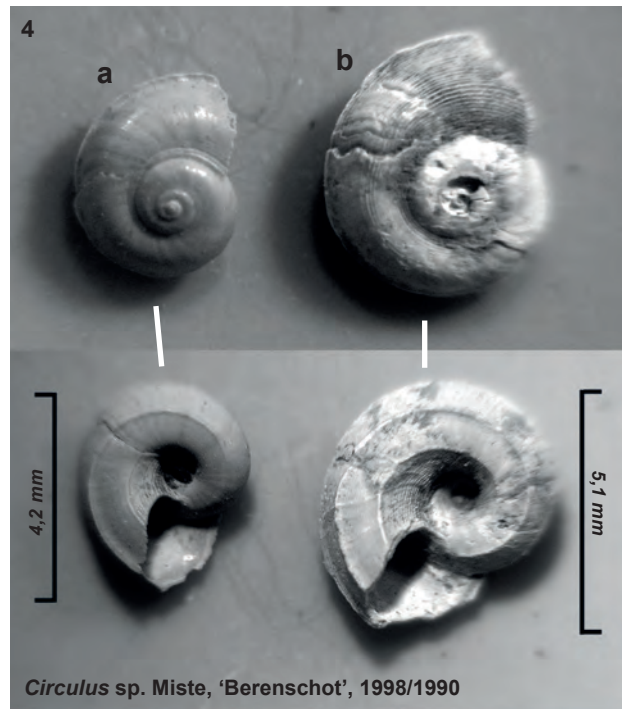
1. De foto zoals op 9 februari 2018 door Henri Jansen op Facebook geplaatst.

2. *Circulus hennei*, linker exemplaar met tweede spiraal op de basis. Coll. Marijn Roosen.

3. Deze *Circulus* sp. werd op de Facebook-groep Miste nog als afwijkend exemplaar van *Circulus hennei* afgebeeld. Grootste breedte is 5,1 mm. Is vooral aan de bovenzijde helaas slecht geconserveerd. Onder: detail van de onderzijde.
Leg. & coll. Jaap van der Voort. Miste 1988/1990.

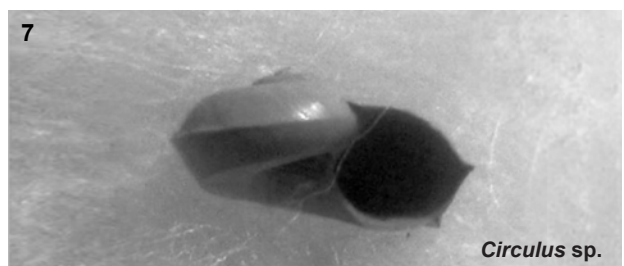
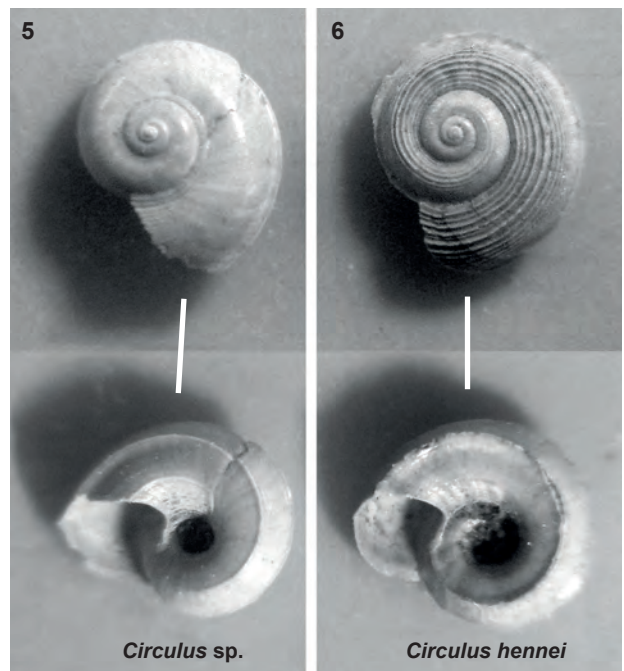

dingen met eerst één, later twee sterke spiralen direct tegen de sutuur aan. De talrijke veel zwakkere spiralen vormen zich pas geleidelijk. Bij *C. hennei* van figuur 6 zijn de spiralen breder en hoger, en veel vroeger al sterk ontwikkeld.

Ook de onderzijde vertoont grote verschillen. Bij *C. hennei* is de navel breder en de duidelijke tweede spiraal-kiel die een zone met fijne spiralen binnenin de umbilicus begrenst, ontbreekt bij *C. hennei* bij alle exemplaren in mijn collectie. Bovendien is bij *C. hennei* de basisspiraal uitgetrokken tot een scherpe, uitstekende kiel, waardoor het windingsvlak tussen periferie-spiraal en basisspiraal licht concaaf is en bij de *Circulus* sp. van figuur 5 is dat niet het geval. Uit het zijaanzicht van *Circulus* sp. (fig. 7) blijkt dat ook de top wat hoger is (minder verzonken) dan bij *Circulus hennei*.

En dan is er tenslotte nog een zéér saillant verschil tussen *C. hennei* en de vooralsnog onbekende soort: bij *Circulus hennei* bevinden zich op de winding boven de kiel-spiraal 12 tot maximaal zo'n 15 bijna koordvormige spiralen, waarbij soms de zevende of achtste spiraal een soort zwakke schouder vormt. Ook in de originele beschrijving door Glibert (1952, p. 11) spreekt deze van "une dizaine de crêtes longitudinales étroites et assez élevées", dus een tiental zulke spiralen. In feite dus zelfs nog iets minder dan bij de meeste exemplaren uit Miste.

Bij de nu gevonden soort (zie vooral het adulte exemplaar van figuur 3) tellen we niet minder dan zo'n dertig (!) veel dunnere, draadvormige spiralen tussen sutuur en kiel-spiraal. Ook bij het juveniele exemplaar is (bij strijklucht) dit veel hogere aantal spiralen al herkenbaar.

4. De twee exemplaren uit figuur 5 en 3 van *Circulus* sp. naast elkaar, boven- en onderzijde. Leg. & coll. Jaap van der Voort.
5. *Circulus* sp. (grootste breedte 4,2 mm)
6. Een 'echte' *Circulus hennei* (grootste breedte 4,2 mm).
7. Zijaanzicht van *Circulus* sp. waaruit blijkt dat ook de top wat hoger is (minder 'verzonken') dan bij *Circulus hennei*.

Ik ben er tot nu toe niet in geslaagd in de literatuur een passende afbeelding of beschrijving van deze merkwaardige *Circulus* sp. te vinden, maar ga ervan uit dat het géén variatie of forma van *Circulus henni* is - daarvoor zijn er mijns inziens té veel constante verschillen.

Hierbij dus een oproep aan alle Miste-verzamelaars, nog eens goed naar het aanwezige materiaal te kijken. En mocht iemand literatuur kennen met passende afbeeldingen of beschrijvingen, graag bericht aan de auteur dezes.

Literatuur

- Anderson, H.-J., 1959. Die Gastropoden des jüngeren Tertiärs in Nordwestdeutschland. Teil 1: Prosobranchia Archaeogastropoda. – *Meyniana* 8: 37-81.
- Glibert, M., 1952. Faune malacologique du Miocène de la Belgique, 2. Gastropodes. – *Mémoires Institut royal des Sciences naturelles de Belgique* 121: 1-197.
- Janssen, A.W., 1967. Beiträge zur Kenntnis des Miocäns von Dingden und seiner Molluskenfauna 1. – *Geologica et Palaeontologica* 1: 115-173.
- Janssen, A.W., 1984. Mollusken uit het Mioceen van Winterswijk-Miste. Een inventarisatie, met beschrijvingen en afbeeldingen van alle aangetroffen soorten. Amsterdam (KNNV, NGV & RGM): 451 p.
- Moths, H., F. Albrecht & G. Stein, 2010. Die Molluskenfauna (Hemmoorium, Untermiozän) aus der Kiesgrube Krinke bei Werder (nordwest Niedersachsen). – *Palaeofocus* 3: 1-155.
- Wienrich, G., 2001. Gastropoda bis Cancellariidae. – *Die Fauna des marinen Miozäns von Kevelaer (Niederrhein)* 3: 385-639.

¹ Jaap van der Voort, Lutterdamm 19, 49179 Ostercappeln, Duitsland, e-mail: vennermoor@aol.com